

Demeter Gáborné

Az időben érkező segítség

Tisztelt Szerkesztőség, kedves Olvasók!

A sajátos nevelési igényű gyermekek sikeres iskolába lépéséhez szükséges képességterületek fejlesztése – az integrált, illetve inkluzív nevelés-oktatás elterjedésével – időszerű, de meglehetősen nehezen megvalósítható feladat a mai közoktatás hétköznapijaiban. A megvalósíthatóság érdekében a többségi, befogadó gyakorlatot folytató intézmény pedagógiai szak- és szakmai szolgáltatások keretében igényelhet segítséget egyrészt a sajátos nevelési igényű gyermekek, másrészt a pedagógusok számára.

Pécsett 2001 óta az Éltés Mátyás Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézmény, Speciális Szakiskola és Kollégium – fenntartói támogatással – biztosítja a pedagógiai szolgáltatásokat, alkalmazkodva az óvodák és az iskolák aktuális igényeihez, az érintett gyermekek és családok speciális helyzetéhez. A szolgáltatások tervezése a gyermekekről készült szakértői vélemény, valamint az aktuális állapot felmérése alapján történik, egyéni fejlesztési tervvel segítve egy-egy fejlesztési ciklus gyakorlati megvalósítását.

Az óvodából iskolába való átmenet kritikus pontja minden gyermek fejlődésének. Ennek a megállapításnak a súlya azonban a sajátos nevelési igény esetén hatványozódik. A sajátos nevelési igényből adódó hátrányok – megfelelő prevenció nélkül – elmélyíthetik a gyermeki megismerés problémáit, tartósan pedig motivátlanságot, önértékelési és beilleszkedési zavart eredményezhetnek. A tanulási tevékenység és a sikeresség jelentős mértékben támaszkodik a gyermek anyanyelvi képességeire. A tanulási folyamat kifejezetten azokat a képességterületeket aktivizálja, amelyek az átlagtól eltérő fejlődésmenet során sérültek, megkéstek, már korábbi életszakaszban is fejlesztésre szorultak. A gyermekek életútjában a környezeti hatások és ingerek között további differenciáló tényezők találhatók. A sokféle egyéni különbség miatt döntő a gyermekek alapos megismerése, valamint a – tanulást megalapozó pszichés funkciók aktuális fejlettségi szintjére épülő – képességfejlesztés pontos megtervezése és megvalósítása. Szolgáltatási gyakorlatunk tapasztalatai szerint a pedagógusoknak egyre nagyobb igénye van arra, hogy részletes módszertani segédanyagot készítsünk az olvasás-írás technikai és mentális teljesítményét meghatározó képességfejlesztés tartalmáról, illetve az egyéni fejlesztési terv elkészítésének és megvalósításának a gyakorlatáról.

A módszertani segítség ebben az esetben azt jelenti, hogy összegyűjtjük azokat az alapozó funkciókat, amelyekre minden embernek szüksége van az olvasás-írás elsajátításához, feltérképezve annak technikai és értelmi szintjeit, végiggondolva az olvasási folyamat érzékszervi és mentális teljesítményének az elemeit. Ezek a területek jelentik a segédanyag alapját. Hozzájuk olyan feladatgyűjteményt rendelünk, amely fokozatokban segíti a fejlesztőmunkát. Használata akkor eredményes, ha a gyermek egyéni képességprofilja alapján egymásra építve alkalmazzuk a megfelelő fokozatú feladattípusokat. Az olvasás rendkívül összetett folyamat, amely sokféle és különböző képesség, készség meglétét és együttműködését kívánja meg. Közülük bármelyik képesség fejletlensége létrehozhatja az olvasási-írasi teljesítmény zavarát. A tünetek legtöbbször keverednek, nem különíthetők el tisztán funkció szerint. Ha a tanulási képességek megalapozásához a gyermeknek nem adunk megfelelő segítséget, akkor nap mint nap kudarchelyzetekkel találkozunk, környezetétől pedig – sok esetben akaratlanul – negatív visszajelzéseket kap. Önértékelési zavarai, negatív énképe miatt kompenzációs technikákhoz folyamodik. Az érzelmi stabilitás megrendülése és az alapvető kultúrtechnikai ismeretek elsajátításának nehézsége együttesen akadályozza az egészséges személyiség kifejlődését. Bezárulnak azok a kapuk, amelyek csak az olvasás eszközszintű tudásával nyithatók ki. Ezek a kapuk pedig

olyan lehetőségeket zárnak el a gyermekektől, amelyek létfontosságúak az alpműveltség megszerzésében, a szocializációban és összességében az esély megragadásában.

A mozgás, a beszéd, a tájékozódás, az észlelési területek, az emlékezet és a szerialitás, valamint a gondolkodás funkcionális fejlesztésére összeállított feladatgyűjteményünket kiindulási alpnak tekintjük a sajátos nevelési igényű gyermekek preventív fejlesztésében. Természetesen a gyermek képességprofilja alapján a gyűjteményből az egyéni fejlesztési tervbe azok a területek és feladattípusok kerülnek be, amelyek az adott fejlettségi szinttől indulva segítik a gyermek megismerő tevékenységeit. A pedagógus legnagyobb felelőssége éppen ezen a ponton van: a fejlesztés tudatossága és a differenciálás minősége a megfelelő feladatok kiválasztásakor dől el. Minden gyermek megismerésekor fel kell térképeznünk és végig kell gondolnunk az adott olvasási-írási folyamat érzékszervi, technikai és értelmi, mentális teljesítményének elemeit. Ehhez ismernünk kell az olvasás-írás teljesítményének alapját alkotó asszociációs láncot, amely több oldalról (egyidejű vizuális – auditív – verbális – motoros jellel) erősíti ugyanazt a képzetet, valamint fel kell ismernünk a szövegértő olvasást alapozó szókincs jelentőségét. Döntő tényező, hogy a feladatgyűjteményből – az adott gyermek ismeretében – azokat a feladattípusokat választjuk ki, amelyek segítik a technikai (asszociációt erősítő), illetve a mentális (szókincs gazdagító) tudáselemeket.

Úgy gondolom, az olvasás-írás teljesítményének hatása hosszú távon meghatározó minden ember életében. Ezért az építkezés aprólékossága és tudatossága nem csak a sajátos nevelési igényű gyermekek esetében indokolt. Érdeemes volna – akár esetek elemzésével – végigkövetni egy-egy fejlesztési folyamatot a fenti módszertani elvek és elemek segítségével.

Üdvözléssel:

Pécs, 2010. szeptember 3.

Demeter Gáborné
gyógypedagógus

Demeter, Gáborné: Help in due time

Az írás szerzőjéről

Demeter Gáborné

Éltes Mátyás Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézmény, Speciális Szakiskola és Kollégium, Pécs, Magyarország

[gaborne.demeter\[kukac\]gmail.com](mailto:gaborne.demeter[kukac]gmail.com)